

**Commentariorum ac disputationum, in tertiam partem divi
Thomae tomi quinque**

Priorum vigintisex Quaestionum eius Partis expositionem complectens

Suárez, Francisco

[Köln], 1617

Sectio sexta. Vtrum in satisfactione Christi servatæ fuerint leges omnes
perfectæ iustitiæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93775](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93775)

biliter & necessario seruat ex reſtitutione iuſtitie. Rurſus addo, hoc ius proprie loquendo, eſſe non in re ſed ad rem: quod ita declaro, nam id, quod eſt debitum creaturæ ratione ſui operis, conſiderari poſteſt, vel vt nondum exhibitum, ſed in futurum præſtandum, ſicut nunc debetur gloria iuſtis viatoribus; & tunc conſtat, nondum eſſe ius in rem ipſam acquiſitum, cum nondum ſit: vel conſiderari poſteſt vt iam exhibitum; vt eſt nunc præmium gloriæ in beatis, vel gratia & remiſſio peccati in iuſtis viatoribus: & iam tunc non habet locum ratio debiti, cum iam ſit perſolutum; ſed, ſi aliquo modo ibi conſiderari poſteſt obligatio ſeu debitum eſt, quatenus interdum bonum illud ſemel datum auferri non poſteſt, quia ex promiſſione obligatur Deus ad perpetuo conſeruandum illud; & ita etiam formaliter loquendo illa conſeruatio conſideratur vt futura & nondum exhibitum, & ideo etiam vt ius ad illam potius habet rationem iuris ad rem, quam in re. Quod ſi forte tale ſit bonum illud, vt non indigeat noua conſeruatione, iam proprie nullum relinquitur ius, nec debitum in ordine ad illud: huiusmodi autem bonum non poſteſt eſſe poſitum & reale, quia nullum eſt, quod Dei conſeruatione non egeat, ſed per modum carentiæ vel negationis intelligi poſteſt, vt v.g. in remiſſione ſeu oblatione peccati, nam, poſtquam Deus illud abſtulit, non eſt neceſſe vt ſpecialiter conſeruet carentiam illius peccati imo nec facere poſteſt vt illud redat, niſi homo voluntarie iterum peccet; & idem eſt de remiſſione poenæ, nam poſtquam Deus abſtulit reatum eius, non poſteſt illum reparare, imo nec poenam illam inſligere, formaliter loquendo de poenâ; & ideo, ſi quis acquiſiuit ius iuſtitie ad remotionem alicuius mali, ſi malum illud ſublato eſt, ius quidem iuſtitie ſeruatum eſt, in futurum vero nullum manet proprie ius, quia nihil amplius agendum ſuper eſt, nec malum illud extrinſecus redire poſteſt. Et igitur hoc ius creaturæ quoddam ad rem potius, quam in re, & ideo propriiſſime pertinet ad iuſtitiam diſtributiuam, ad quam proprie ac formaliter non ſpectat reſtituere alteri quod ſuum eſt, vel erat; ſed conferre id, ad quod habet aliquod ius, ratione alicuius dignitatis ſeu meriti.

Est iuſtitia
non minuit
diuinum do-
minium.

Vnde vltius dicitur, huiusmodi ius creaturæ ad rem, nec minuit perfectum Dei dominium, nec imperfectionem aliquam in Deum inducere. Nam, vel hæc imperſectio proueniret ex iure illo, quod tribuimus creaturæ, vel ex neceſſitate illa ex ſuppoſitione quam dicimus eſſe in Deo. Non primum, quia quod creatura habeat verum dominium rerum non minuit ſupremum Dei dominium: ergo neque quod habeat ius meriti vel ſatisfactionis ad aliquid, minuit dominium Dei. Neque etiam ſecundum, quia illa neceſſitas non oritur proprie ac formaliter ex iure creaturæ, ſed quaſi obſiectiue tantum, formaliter autem prouenit ex reſtitutione diuinæ voluntatis, ſuppoſita eiſdem voluntatis libera promiſſione. Vnde non eſt diminutio domini, ſed determinatio eius ad rectum ac perfectum verum, quæ optime ſtare poſteſt cum pleno dominio, vel quoad ſpecificationem, ratione honeſtatis actus, ſicut determinatur libertas Dei ad dicendum verum, vel etiam quoad exercitium ex ſuppoſitione prioris liberæ voluntatis Dei, quæ, ſicut non diminuit libertatem, ita neque dominium. Sicut etiam neceſſitas fidelitatis ſeruandæ non minuit diuinum dominium, quia non prouenit ab extrinſeco, ſed ex ſuppoſitione proprie libertatis, & intrinſeca reſtitutione. Tandem dicitur, huiusmodi ius ad rem pertinens ad iuſtitiam diſtributiuam tantum non refundi in perſonam nec conſtituere illam proprie loquendo debitorem alteri habenti tale ius, ſed potius ſibi ipſi (vt dixit D. Thom.) quia ſcilicet, ſuis actionibus tale reſtitutionem debet; & ideo hoc debitum nec eſt

Fr. Suarez. Tom. 1.

A perfecto dominio, nec cum ſuprema domini potestate repugnat: propter quod Fulgentius loco citato, in hunc modum ſcribit, *Ecce qualis eſt dominus noſter, vt donando debeat, & quanto magis cum debitorum eſſe non piget: in quantum enim gratis largitur, in tantum debitor inuenitur: neque enim poſteſt aliquis debitorum habere, niſi in eo, quod ipſe dignatus fuerit, gratuita largitate conferre.*

Sed inſtabit adhuc aliquis, nam ſola hæc neceſſitas iuſtitie diſtributiuæ, nõ ſatis eſt ad iuſtitiam Chriſti ſtabiliendam. Primo quidem, quia ſupponit liberalem promiſſionem acceptandi. Secundo, quia ratio iuſtitie non eſt vniſormis in vtroque extremo, nam ex parte Chriſti eſt commutatiua, ex parte vero Dei dicitur eſſe tantum diſtributiuæ, quæ eſt longe minor. Tercio addi poſteſt, quod licet in meritis & præmiis magis appareat illa ratio iuſtitie diſtributiuæ, in ſatisfactione autem & remiſſione culpæ aut poenæ agere poſteſt id intelligi, quia ſatisfactio non reſpicit diſtributionem vllam præmiorum, imo in hoc diſſert à merito. Ad primum reſpondetur, id nõ eſſe contra rationem iuſtitie, non enim poſtulat vera iuſtitia, vt vnus poſſit alium cogere ad contrahendum, ſed ſolum, vt ſeruata in omnibus æqualitate, poſſint voluntarie pacisci, & poſitum pactum ex iuſtitia ſeruandum ſit, quod non ſolum in iuſtitia diſtributiuæ, ſed in omni fere iuſta conuentione reperitur: quod variis exemplis, tam in hoc, quam in præcedente puncto declaratum eſt. Ad ſecundum ſupra etiam dictum & probatum eſt, non oportere actum iuſtitie eſſe ita reciprocum, vt ſit eiſdem rationis in vtroque extremo, maxime quando extrema ſunt diuerſi ordinis, & perfectionis.

Ad tertium ſuppono, per ſe ac formaliter non requiri ad actum diſtributiuæ iuſtitie, vt ſit inter multos: quamuis enim fingeremus vnum tantum hominem, vel angelum meruiſſe gloriam, ad iuſtitiam diſtributiuam pertineret, illi reddere præmium: licet ergo nomen diſtributionis ex ordine ad multos ſumptum videatur, tamen iuſtitia diſtributiuæ formaliter non hoc ſignificat, ſed virtutem, quæ ſeruatur quoddam ad rem, fundatum in merito ac dignitate actionis, vel perſonarum. Hinc ergo reſpondeo, quod, licet remiſſio vel acceptatio, quæ ſatisfactioni reſpondet, per ſe non reſpiciat multos, ſed vnum ſatisfacientem, niſi ſortitus poſſit in ea habere locum ratio iuſtitie diſtributiuæ, quia ius illud ad remiſſionem obtinendam per ſatisfactionem poſteſt eſſe cum eadem proportionem & æqualitate, quæ eſt inter meritum & præmium. Vnde, licet ſatisfactio in multis diſſert à merito, vt in principio ſect. præced. dictum eſt, & in eo præſertim, quod meritum per ſe reſpiciat mercedem, & commodum merentis, ſatisfactio autem recompensationem iniuriæ: & honorem perſonæ offeſæ; nihilominus ex ſatisfactione reſultare poſteſt commodum ſatisfacienti, vel ei pro quo ſatisfactio offertur, vt eſt remiſſio peccati aut poenæ; & quoad hoc ſequitur ex ſatisfactione ius ad tale commodum, ſimile illi quod eſt in merito, & ideo in hoc iure ſeruando poſteſt etiam iuſtitia diſtributiuæ intercedere.

SECTIO VI.

Vtrum in ſatisfactione Chriſti ſeruata fuerint leges omnes perfectæ iuſtitie.

Quamquam hæc quæſtio videri poſſit ex ſuperioribus definita: quoniam tamen interdum contingit, in aliquo merito vel ſatisfactione ſeruari propriam & æqualem iuſtitiam quamuis non vndeque perfectam: ideo merito in ſpeciali dubitamus, an ita acciderit in CHRISTI ſatisfactione.

G

ne. Præ-

Quomodo
hac iuſtitia
poſſit eſſe ex
parte Dei
diſtributi-
ua, & ex
parte Chriſti
ſi commu-
tatiua.

Ad tertium

ne. Praesertim cum non sit facile in hac satisfactio. A
 ne tueri condiciones omnes, quas multi putant ad
 perfectionem iustitiae esse necessarias, praeter eas,
 quae sunt essentielles, & de primaria ratione iustitiae,
 ut esse ad alterum reddere aequale, velius alterius
 illas servare: haec namque condiciones in ipsamet
 definitione iustitiae continentur, & in illius obiecto
 ac munere, quod est, unicuique ius suum reddere.
 De quibus essentialibus conditionibus satis in supe-
 rioribus dictum est. Aliae vero quae ad perfectio-
 nem & rigorem iustitiae pertinere censentur, plures
 numerari possunt, tres vero existimantur praecipue,
 quantum ad satisfactionem spectat. Prima ut sit ex
 bonis propriis satisfaciens. Secunda ut sit ex aliis
 indebitis. Tertia ut non fundetur in gratia à credi-
 tore facta. Quartam addunt quidam, scilicet, ut sa-
 tisfactio sit ab eadem persona, quae offendit. Quinta
 etiam additur, ut, scilicet, satisfactio talis sit, quae ob-
 liget creditorem ad illam acceptandam. Denique
 additur sexta, scilicet, ut sit inter aequales, quia iusti-
 tia commutativa, de qua agimus, exprimitur inten-
 tione sua ad aequale tendit, & inter aequales ve-
 sat. Sed non est, quod in his ultimis conditionibus
 immoremur, nam de quarta, satis ex dictis sectione
 praecedenti colligitur, illam conditionem per se ac
 simpliciter loquendo, non esse necessariam ad aequa-
 litatem, & inde etiam sit, necessariam non esse ad
 perfectionem iustitiae. Hac enim ratione dicunt fré-
 quenter Theologi, non teneri eum qui iniuriam in-
 tulit, ad petendam veniam, nisi vel iudicis, vel pru-
 dentum arbitrio illud sit necessarium medium ad
 eandem satisfactioem, alioqui satis est, quacun-
 que via iniuriam cum aequalitate resarcire, quod no-
 tavit Caiet. 2. 2. q. 72. a. 3. Soto lib. 4. de iust. q. 6. ar. 3. in
 solut. 5. arg. Hoc autem communiter intelligendum
 censetur quoad satisfactioem, quae ad commutati-
 vam iustitiam spectat, nam satisfactio (ut sic dicam)
 per ipsam poenam, quae pertinet ad vindictivam
 iustitiam, exigi potest ab eadem persona, per pote-
 statem publicam. De qua re legi potest Couar. lib. 2.
 Variar. ca. 10. Medina. C. de restit. q. 29. Cordu. lib. 1.
 quaest. Theol. q. 27. & in summ. Hispan. q. 58. Sed, li-
 cet regulariter hoc verum sit, tamen potestas publi-
 ca servata iustitiae aequitate, potest ita poenam impo-
 nere, ut per alium sustineri, seu satisfieri possit, si ad
 satisfaciendum reipublicae id sufficere censeatur, &
 maxime si sit ex lege & pacto antecedente remissio-
 nem poenae, seu talem satisfaciendi modum. Vnde
 satis constat, ex vi huius conditionis, iustitiam satis-
 factionis Christi fuisse satis perfectam. Praesertim,
 quia haec conditio non fuit omnino praetermissa,
 quia, sicut genus humanum offendit in vno indivi-
 duo naturae suae, ita satisfecit per aliud. Quod autem
 illa individa duae fuerint, materiale quid est, & non
 multum refert ad rationem offensae & satisfactio-
 nis: maxime, quia, sicut Adam offendit Deum, non
 tantum ut privata persona, sed veluti caput & prin-
 cipium virtute continens totam naturam, ita Chris-
 tus satisfecit, ut caput omnium hominum, quae di-
 gnitas illi fuit quasi connaturalis, propter personae
 suae dignitatem, in quo Adam superavit. Deni-
 que, posita supra dicta promissione & pacto, per
 quod intelligitur Christus, quasi suscipere in se cau-
 sam omnium hominum, facile intelligitur, quo mo-
 do vera ratio iustitiae interueniat, etiam si vnus pro
 alio satisfaciatur. De quinta etiam conditione satis di-
 ctum est sect. praeced. paulo ante finem. Vbi osten-
 dimus, eam conditionem eo modo, quo necessaria
 esse potest, inuentam esse in Christi Domini satisfac-
 tione. Qui autem existimant, Deum non acceptas-
 se ex iustitia satisfactionem Christi, ut nihilominus
 defendant, eum ex perfecta iustitia satisfecisse, ne-
 gant, hanc conditionem esse necessariam ad perfe-
 ctam iustitiam, ut praeced. sect. satis dictum est. De-
 nique, sexta conditio ab antiquis autoribus non as-

signatur, nec videtur vlla ratione fundata, si intelli-
 gatur de aequalitate simpliciter personarum, satis-
 facientis, & cui sit satisfactio, quia iustitia non inten-
 dit hanc aequalitatem, sed solum inter datum & ac-
 ceptum, seu inter satisfactionem & iniuriam: vnde
 sola illa aequalitas vel proportio inter personas & di-
 gnitates earum necessaria est, quae ad constituen-
 dam aequalitatem in rebus seu actionibus sufficiat:
 quia nihil aliud exigi potest ex vi medij iustitiae, &
 nullum est aliud principium, ex quo talis necessitas
 elici possit. Addo, etiam si gratis hanc conditionem
 admitamus, in Christo Domino inuentam esse,
 cum sit verus Deus. Nec refert, quod, in quantum
 homo, satisfecerit, secundum quam rationem di-
 citur esse minor Patre, quia, licet ad satisfaciendum,
 natura illa, secundum quam erat minor, fuerit ne-
 cessaria, ut posset illa persona obedire, exhibere re-
 uerentiam, seu humilari, tamen etiam ipsum sup-
 positum, quod aequale erat Patri, necessarium fuit
 ad talem satisfactionem, & ab illo sumptus est valor
 eius ad perfectam iustitiam sufficiens, ut sect. 3. &
 declaratum est. Igitur, omisissis his conditionibus, de
 tribus primis dicendum est, quoniam difficile vide-
 tur, eas in Christi satisfactioe saluare. Qua difficul-
 tate superati nonnulli Theologi supra citati sect. 3.
 scilicet Scotus, Durandus, Gabriel, Almainus, & la-
 tissime Ioann. de Medina, cum conditiones has in
 Christi satisfactioe defendere difficiliter arbitra-
 rentur, perfectam iustitiam in ea servatam esse ne-
 garunt. Alij breuiter se expediunt dicentes eas con-
 ditiones iustitiae fuisse servatas in Christo, eo modo,
 quo apud Deum seruari possunt in eo, qui maxime
 perfecte potest illi satisfacere, non tamen eo modo,
 quo inter creaturas seruantur: hoc enim repugnat
 Deo, cum sit supremus dominus omnium: ut hinc
 intelligamus, iustitiam Christi fuisse perfectam eo
 modo, quo potest esse iustitia apud Deum, non vero
 illo, quo est perfecta iustitia inter homines. Sed hic
 modus mihi non satisfacit, quia vel indicat iustitia
 Christi comparatam ad iustitiam purae creaturae ap-
 pud Deum esse perfectam, tamen simpliciter, & se-
 cundum se fuisse imperfectam, & secundum quid,
 quod falsum existimo. Si autem hoc non intendit,
 non satis explicat rei difficultatem.

Dicendum ergo est cum Dino Thoma hoc loco,
 & aliis autoribus supra citatis, sectione 3. & 4. & Ca-
 preolo late in 4. distinct. 15. quaestio. vnica artic. 3. in
 hac CHRISTI satisfactione servatas esse omnes
 leges perfectae & (ut recentiores Theologi loquun-
 tur) rigorosae iustitiae. Hoc enim magis consentaneum
 est modo loquendi scripturae, & Patrum, & potest
 facile explicari, si per singulas condiciones discurre-
 mus.

Primum breuiter probatur ex Paulo ad Rom. 3. *Roman. 3.*
Quem proposuit Deus ad ostensionem iustitiae suae. Certe
 ad ostensionem imperfectae iustitiae non erat Chris-
 tus necessarius: quare si imperfecte tantum satis-
 fecit, gratis quodammodo mortuus est: vnde ad
 Roman. 5. *Sicut per vnus delictum, ita & per vnus*
iustitiam. Sed per peccatum Adae ex toto rigore iu-
 stitiae posteri eius damnantur: ergo multo magis
 per Christum saluamur ex perfecta iustitia: cum
 ibidem subdatur: *Non sicut delictum ita & donum.* Et
 ibidem ait, accipere nos per Christum abundan-
 tiam gratiae, & iustitiae in qua viuamus DEO: quia
 potentior est CHRISTVS ad viuificandum, quam
 fuit Adam ad interficiendum: vnde 1. Corinth. 1. *1. Corinth. 1.*
dicatur, Christus nobis factus iustitia & redemptio, quae
 nomina abstracta habent in scriptura vim signifi-
 candi perfectionem eius rei, quae alicui tribuitur:
 & specialem etiam vim habet nomen redemptio-
 nis, vel emptionis, quod proprie dictum veram &
 perfectam iustitiam indicat: sicut etiam illud ad
 Coloss. 2. *Delens quod aduersus nos erat, schirographum,* *Coloss. 2.*
 & c. quasi

&c. quasi iam ex perfecta iustitia debito soluto, & infra. Expoliatus principatus: & potestates, traduxit confidenter palam triumphans eos in semetipso. Accedunt loquutiones Patrum, quibus satis indicant, hoc eodem sensu scripturam intellexisse. Proculus Episcopus Cizice. homil. de Christi natiui. in Concil. Ephesi. ca. 7. to. 6. Necessarium, inquit, erat, ut eiusmodi pretium penderetur, quod exactum debitum ad amissam iustitiam exaquaret. August. in Ench. c. 49. *Ut diabolus veritate iustitiae, non violentia potestatis oppressus, & victus, quoniam ipsum sine vilo peccati merito occiderat iniquissime, per ipsum iustissime amitteret, quos peccati merito detinebat.* Et 13. de Trinit. c. 13. *Non autem diabolus potentia Dei, sed iustitia superandus fuit.* Et c. 14. *Qua est igitur iustitia, qua victus est diabolus? qua, nisi iustitia Iesu Christi?* Greg. 17. Moral. ca. 18. *vel secundum aliam impressionem.* 15. *Exhibuit peccatoribus victimam sine peccato, qua humanitate mori, & iustitia mundare potuisset.* Multa etiam ad hoc propositum habet Leo Papa serm. 1. de natiuit. & 11. & 12. de Passione Theodoret. Dial. 2. eius titulus est, Inconfusus. Et Patres supra citati saepe hoc repetunt. Licet enim his terminis, perfectae aut rigorosae iustitiae raro vtantur, tamen ex modo quo Christi iustitiam, & satisfactionem exaggerant, satis indicant eundem sensum. Ratione constabit haec veritas ex sequentibus, pendet enim ex modo explicandi leges, seu conditiones perfectae iustitiae supra indicatas, & quomodo in Christi satisfactionem conueniant.

Prima ergo conditio requiri solet, ut satisfactio non fundetur in gratia, seu liberalitate ipsius creditoris.

Hanc ponunt communiter Thomistae, Caietanus hic, Sot. in 4. dist. 15. q. 1. art. 2. & lib. 3. de nat. & grat. c. 6. Ferrar. 4. contra gen. c. 54. vbi hinc colligit, repugnare perfectae iustitiae, & satisfactioni, quod bonitas actus, per quem fit satisfactio principaliter sit a satisfaciendo, ex beneficio eius, cui fit satisfactio, de quo statim dicitur. Ratio vero huius conditionis reddi potest, quia iustitia, & gratia opponuntur. iuxta illud, *Si ex operibus, ergo non ex gratia.* Quantum ergo gratiae miscetur, tantum videtur minui de perfectione iustitiae. Iam vero tota Christi satisfactio videtur in gratia fundata, primo quia tota nititur in gratia vnionis, quam Deus gratis contulit. Deinde, quia ipsa met bona opera, per quae Christus satisfaciebat, erant dona Dei, data non tantum humanitati, sed etiam huic homini, indigebat enim hic homo Christus auxilio, vel concursu Dei, ad suos actus efficiendos & Deus libere hoc praestabat. Quia licet esset quoddammodo debitum, & connaturale ratione vnionis, non tamen ex necessitate, sed mereliber conferrebat Deo. Nulla enim vel apparenti ratione dici potest, Deum ex necessitate praebuisse auxilium suum illi humanitati, ad operandum etiam supposita vnione. Ex hoc ergo capite videtur deesse satisfactioni Christi perfecta iustitia.

Verum conditio illa, vt vera sit, limitanda est, primo vt gratia hae vt liberalitas formaliter aut virtualiter detur ad hunc finem, vt alias possit satisfacere.

Secundo, vt per illam rem, quae gratis a creditore datur, vt ab ipso datur, fiat recompensatio seu solutio debiti: ita vt gratia non omnino antecedit solutionem, sed in illa fiat, solutionique miscetur.

Tertio, vt hae liberalitas fiat ab ipso creditore ei, qui debet satisfacere. Ratio horum est, quia hae gratia quae supponitur iustitiae, in tantum potest diminueri perfectionem eius, in quantum est quaedam virtualis remissio debiti, gratis facta. Si enim nullo modo includat gratuitam remissionem, non est cur diminuat perfectionem iustitiae. At vero quando concurrunt illa tria, continet ta-

Fr. Suarez, Tom. 1.

lis gratia in virtute remissionem liberalem debiti, non vero si illa deficient. Quod ita facile explicatur: nam si Petrus Paulo tribuat centum, vt sibi totidem soluat, quae illi debebat, moraliter loquendo potius est libera remissio, quam iusta solutio. Quamquam enim, si prior donatio vera sit, & absoluta, possit subsequens solutio esse ex vera iustitia, tamen sine dubio est valde imperfecta, quia in toto illo facto moraliter includitur liberalis quaedam debiti remissio. At vero, si donatio absoluta antecederet, non habito respectu ad finem soluendi debitum, maior intelligeretur esse perfectio iustitiae, etiam si quis, ex re donata, eidem qui dedit, aliud debitum solueret, vt exemplis huiusmodi facile declarari potest. Etratio differentiae est, quia quando donatio & solutio sunt ita distinctae, non solum tempore sed etiam habitudine, quia videlicet vna non ordinatur ad aliam, tunc non includunt etiam virtualiter illam moralem remissionem debiti. Deinde quauis antecedit liberalis donatio, vel absolute, vel in ordine ad solutionem debiti, si tamen solutio non fiat ex eadem omnino re, quae dono accepta est, sed ex aliis acquisitis labore & industria debitoris, hoc non ita repugnat perfectioni iustitiae: quia iam debitor aliquid de suo habet, quo debitum soluit. Vt, si quis centum Petro debeat, & ab illo accipiat decem, quibus negotiari possit, & lucrari quicquid necessarium est ad soluendum debitum, tunc vere ex iustitia soluit: imo si tantum lucretur, vt possit etiam id, quod ad luendum accepit, persolvere, erit perfecta iustitia & aequalis, quia nec totum debitum, nec pars eius, nec formaliter, nec virtute fuit, gratis remissum, sed solum antecessisse videtur quaedam mutatio, quae non repugnat perfectioni iustitiae, si postea compensetur. Denique, si supponatur gratia alteri facta, non tamen ei qui soluturus est debitum, nihil hoc refert ad rationem iustitiae, quia per huiusmodi gratiam nihil debitori remittitur, cum illi non fiat.

Ex his ergo facile intelligitur, ex defectu huius conditionis nihil satisfactioni Christi defuisse de perfectione iustitiae. Primum, quia vt ego existimo, gratia vnionis non est facta humanae naturae, secundum ordinem diuinae praedestinationis, primo & per se, propter satisfactionem peccati, sed per se propter communicationem diuinae bonitatis, vt infra dicam: & ideo quod satisfactio ex hac gratia processerit, non derogat iustitiae, quandoquidem non est primario facta propter solutionem debiti, quamuis ad hunc etiam finem ordinata sit. Deinde, Christus non formaliter satisfecit per ipsam gratiam vnionis, sed hac gratia antecessit satisfactionem, quae postea subsequuta est per labores, & fructus, quos vt ita dicam, ipse sibi comparauit: qui tanti fuerunt valoris, vt & ad condignam satisfactionem, & ad gratiarum actionem sufficientes fuerint: imo & ad ipsius incarnationis, meritum, si aliunde non repugnaret, vel si ad eum finem ordinarentur, vt supra dictum est. Et hoc maxime locum habet in hac iusta satisfactione apud Deum, quae non consistit in translatione alicuius dominij, sed in recompensatione, quae fit per morales actiones, secundum valorem earum, vt statim amplius explicabitur. Denique gratia vnionis, non est facta huic homini Christo, qui proprie satisfacit, sed humanitati quae non satisfacit, & ex hac etiam parte gratia hae non derogat iustitiae. Neque enim dici potest, Christum vt hominem accepisse hanc gratiam, est enim propria naturae, vt natura est, quae autem sic conueniunt naturae, non possunt dici de supposito, etiam cum illa reduplicatione, sicut non vere dicitur, Christum vt hominem esse suam humanitatem, neque esse assumptum, aut vnictum hypostatice Verbo. Et ex his sufficienter expedita est praecipua difficultas tacta, de gratia vnionis.

G 2

Ad aliam

Chy gratia vnionis non minuit iustitiam satisfactionis Christi.

Ad aliam vero partem de ipsismet actibus seu cō-
cursu, & auxiliis ad illos necessariis ex parte Dei, di-
cetur in explicatione secundæ conditionis. Nunc so-
lum dicam, hanc gratiam seu liberalem donatio-
nem, qualicumque illa sit, non tollere æqualitatem,
& condignationem satisfactionis, & consequenter
nec minuire perfectionem iustitiæ. Quia licet ad il-
los actus requiratur concursus Dei, tamen aliquem
propriū concursum habet proximum operans,
seu Christus Dominus circa illos, ratione cuius sunt
proprii illius, & ut tales habent sufficientem valo-
rem ad satisfaciendum ex dignitate personæ: sicut
est contrario, actus peccati: quo offenditur Deus,
quoad suam entitatem physicam, etiam pendet ex
concursu Dei, & ita in hoc etiam inuenitur æquali-
tas, & proportio inter satisfactionem & offensam.
Et quamvis concursus ad actum supernaturalem sit
maior, & altioris ordinis, tamen in illo met ordine
est illi connaturalis, & in Christo domino, tam ac-
tus, quam concursus ad illum necessarius, erat suo
modo connaturalis ratione personæ, respectu cuius
non sit proprie beneficium seu gratia, sed solum re-
spectu humanitatis.

2. Conditio
D Thom.
Richard.

Per secundā
conditionem
opponitur
perfecta in-
finitas satis-
factionis.

Secunda conditio assignari solet, ut satisfactio
non fiat ex bonis ipsius creditoris, sed ex bonis pro-
priis debitoris ipsius. Conditionem hanc, præter
autores citatos indicavit D. Thom. in 4. distinct. 15.
quæst. 1. artic. 2. ad 2. & 3. & clarius Richard. in 3. di-
stinctione 20. quæst. 4. & 5. Medina. C. de satisfact. q.
1. Ferr. 4. cont. gen. cap. 54 Soto 3. de nat. & gratia ca.
6. Et ratio esse videtur, quia alias non potest seruari
æqualitas. Nam si ego in satisfactionem tribuam
alteri id, quod illius est, ille post satisfactionem
non plus habebit quam antea, ergo non maior æ-
qualitas restituta erit quam antea erat, sed manebit
eadem inæqualitas. Vnde licet intelligi possit, id
quod offertur in satisfactionem per se consideratum
secundum valorem suum, esse tantæ æstimationis,
quantæ est ipsum debitum, tamen hoc ipso, quod
non est bonum proprium, sed ipsius creditoris, non
potest valere ad satisfaciendum illi, maxime ex per-
fecta iustitia. Est autem considerandum in hac con-
ditione, non requiri à prædictis autoribus, ut satis-
factio sit ex bonis, quæ nunquam fuerunt credito-
ris, sed ex bonis, quæ non sint ipsiusmet creditoris,
quando sit satisfactio: heri enim potest, ut antea fue-
rint, & postea donata sint debitori, & in eius prop-
rium dominium translata, quibus ille creditori po-
stea satisfaciat: tunc enim non repugnabit perfecti-
oni iustitiæ donatio prius facta, præsertim, si per se
anteceßit, absque vlla connexione, & ordinatione
ad subsequenter solutionem, nam, si hæc interces-
sisset, fuisset potius virtualis quadam gratuita re-
missio, quam satisfactio, iuxta dicta superius in pri-
ma conditione. Hæc vero conditio non videtur ha-
bere locum in satisfactione Christi. Primo quia, ut
dictum est, totus valor illius satisfactionis proue-
niebat ex diuino supposito, cui fiebat satisfactio: er-
go proueniebat ex bonis ipsius creditoris. Secundo
quia ipsamet opera, per quæ Christus satisfaciebat,
magis erant sub dominio diuino, quam sub huma-
no ipsius Christi hominis, quia omnia erant res cre-
atæ, & titulo creationis omnia sunt Dei: propter hoc
enim purus homo non potest perfecte satisfacere,
quia quicquid habet magis est Dei quam ipsius.

Primus mo-
dus respon-
dendi.

Ad priorem partem dici posset, in Verbo diui-
no esse diuinitatem & subsistentiam personalem ra-
tione distincta, & Verbum esse creditorem, seu cui
fit satisfactio, ratione diuinitatis, quia ratione il-
lius est finis vltimus, & supremus legislator: exhi-
bet autem satisfactionem, quatenus subsistit in hu-
mana natura, quam terminat præcisè, ac formaliter

A per subsistentiam personalem, à qua propterea proue-
nit valor talis satisfactionis: & hoc modo proprie,
ac formaliter valor huius satisfactionis non proue-
nit ex bonis ipsius creditoris, ut sic. Hæc vero re-
sponsio quamvis nescio quid acuminis habere vi-
deatur, tamen reuera non est solida, neque satisfaci-
t. Primum, quia licet sit verum, peccatum per se pri-
mo esse contra Deum, ut Deus est, non tamen putan-
dum est solam diuinitatem velle offendi, & non et-
iam proprie & æqualiter omnes diuinas personas,
sicut omnes creant, omnes præcipiunt. Nam licet
multitudo personarum per se necessaria non sit ad
huiusmodi actus, & ideo tres personæ, quatenus
multæ sunt, dicantur quasi per accidens ad huius-
modi effectus: singulæ tamen, quatenus personæ sunt,
per se etiam ad illos concurrunt, non minus, quam
si vna tantum in Deo esset persona. Vnde licet intel-
lecta vna tantum persona in Deo intelligeretur, of-
fensam esse contra illam (ut ita dicam) secundum se
totam, & consequenter illi eodem modo fuisse offe-
rendam satisfactionem, ita etiam nunc intelligen-
dum est de omnibus personis, & de persona Verbi.

Ratiō tamen

Dices, verum esse personam offendi, & illi satis-
fieri, sed tamen ratione solius naturæ, cum tamen
ratione personalitatis habeat rationem satisfaci-
entis, in humana natura. Sed contra, quia licet perso-
na primario sit capax iniuriæ vel offensionis ratio-
ne naturæ intellectualis, tamen simpliciter redun-
dat in totam personam, non solum quia in Deo na-
tura & persona re ipsa sunt idem, sed etiam quia ipsa
personalis dignitas auget obiectiue ipsam iniuriam:
Vnde sicut in Christo personalis dignitas conside-
rata ex parte satisfaciendæ auget, seu confert valo-
rem satisfactionis, ita & contrario, considerata vt ob-
iectum iniuriæ, & offensionis auget illam, est ergo
eadem ratio.

Quæritur
eadem per-
sona cui sa-
tisfit sit
principium
valoris sa-
tisfactionis

Secundo, ex alio capite deficit etiam illa respon-
sio, quia opera Christi, non ita habent infinitum va-
lorem ex præciso conceptu subsistentiæ personalis,
vt excludatur diuinitas. Docent enim omnes citati
patres, valorem hunc prouenire ex hoc, quod satis-
faciens est Deus, & persona infinita simpliciter, atq;
adeo ex coniunctione diuinitatis, quia persona non
habet quod sit infinita simpliciter, ex præciso con-
ceptu relationis, nisi includat totam diuinitatis per-
fectionem: hæc autem infinitas, tota necessaria fuit in
persona satisfaciendæ, vt esset æqualis personæ offensi-
t. Adde, quod iuxta veriorē sententiā, licet relatio di-
uina sit extra rationem essentialē diuinitatis, & ideo
possit mente præscindi a natura diuina à perso-
nalitate, & re ipsa alicui communicari diuinitas, cui
non communicatur relatio: & contrario tamen, re-
lationes non possunt ita præscindi ab ipsa natura:
quin in eis essentialiter imbibatur, sicut transcen-
dens in inferioribus suis: & ideo fieri non potest, vt
alicui communicetur, vel vniatur diuina personalitas,
quin illi etiam vniatur diuinitas, licet non primò
ratione sui, sed ratione personalitatis, in qua inclu-
ditur. Sic ergo, ab ipsa diuinitate est totus valor sa-
tisfactionis Christi, in re ipsa, licet formaliter non sit
ab illa, vt sic, sed vt includitur in personalitate ter-
minante & sustentante naturam humanam.

Dico ergo, verum esse, eandem personam, quæ
offensa est, esse radicem, & quasi principium forma-
le valoris, & dignitatis satisfactionis, non tamen
quatenus subsistens in propria natura est, quo sen-
su est falsa illa reduplicatiua, Deus vt Deus est prin-
cipium satisfactionis, aut valoris eius, sed quatenus
alienam naturam sustentat, & illam & eius opera
nobilitat, & vt sic non habet rationem creditoris,
nec personæ cui satisficit, nam hoc habet per se pri-
mo ratione suæ propriæ naturæ, & quatenus in illa
subsistit: habet ergo rationem satisfactoris eadem
illa per-

illa persona, quatenus in aliena natura subsistit, quod nihil minuit de perfecta iustitia, sed supponit gratiam factam humanitati assumptæ. Quod ita expono, nam licet opera huius hominis habeant suum valorem ex dignitate personæ, tamen principaliter illa opera cum toto suo valore sunt sub proprio dominio huius hominis, ut homo est, & non minus sunt honorifica Deo, & diuino Verbo, quam si essent à supposito omnino distincta: sed tota ratio satisfactionis perfectæ hinc sumitur: ergo hoc omnino satis est, ut magis explicabitur.

Refellitur
quædam
responsio.

Ad posteriorem partem responderi solet à multis, si contingat vnam rem esse sub plurium dominio, ita ut tam perfecte sit singulorum in solidum, ac si non esset alterius, in eo casu recte fieri posse, ut aliquis ex perfecta iustitia satisfaciat alteri ex bonis suis, etiam si simul sint alterius, ita vero dicunt accidere in operibus Christi. Sed hæc responsio nec satis intelligi potest, nec conuenienter proposito accommodari. Quamquam enim in tribus personis hoc reperitur, ut omnes simul, & singulæ in solidum habeant perfectum dominium omnium rerum creaturarum, quia habent vnicam voluntatem, per quam omnibus dominantur, & ita etiam habent vnum dominium, sicut vnam naturam, tamen in personis habentibus distinctas voluntates, & consequenter distincta dominia, intelligi non potest, vni cuiusque dominium ita esse perfectum, ac si illa sola haberet dominium. Hæc enim ratio, inter alias repugnat intelligere plures Deos, quia vel vnius dominium ab alio penderet, & ita illud esset imperfectum, & non diuinum, vel neutrum dependeret ab alio, & sic vtrumque esset imperfectum, quia hoc ipsum habere dominij socium, qui à mea voluntate non pendeat, minuit perfectionem dominij. Et reuera si in hominibus hoc consideremus, si plures fingantur ita domini vnius rei, ut vnusquisque possit illa rei suo arbitrio independenter ab alio, hoc ipso necesse est, vnumquemque eorum esse minus perfecte dominum, quia si esset solus, poterit enim interdum inuitis priuari vsu talis rei, si ab alio præueniatur. Vnde concluditur, si alicui simpliciter debeantur decem, non posse illi perfecte satisfieri dando illi decem, quæ iam erant sub illius dominio, quantumvis simul esse fingantur debitoris, quia ut sic minor æstimationis sunt, quam si denuo simpliciter soluerentur.

Differentiâ
inter debi-
tos & do-
minos.
Sicut vni-
us.

Dices, multi possunt esse debitores in solidum, cui ergo multi domini simpliciter esse non possunt? Respondetur, quia multi debitores dicuntur in ordine ad solutionem eiusdem debiti, disunctim (ut ita dicam) non copulati, quia vnusquisque tenetur soluere, alio non soluente, si tamen vnus soluat, cæteri liberi manent, nisi fortasse interdum alstringantur ad reficiendam aliquam partem ipsi soluenti iuxta debiti modum & rationem: ac vero si essent plures domini in solidum, ita ut vnusquisque plenum ius, & dominium haberet eiusdem rei, oporteret simul habere tale dominium, quod in dominijs eiusdem rationis, & quorum vnum non penderet ab alio repugnantiam inuoluit, ut dictum est. Tandem quod illa responsio non possit satisfacere, patet: nam dominium quod Christus ut homo habet in quacunque re, comparatum cum diuino dominio, in solidum dici non potest, cum inferioris ordinis sit, & ab alio dependeat, quod negare esset omnino contra rationem, imo impossibile. Quia licet Christus sit suppositum diuinum, tamen voluntas eius creata subdita est Deo, ac penderet ab illo, & similiter operationes eius, & consequenter omne dominium, quod in illis, aut per illas habet. Tum præterea quia licet Christus ut homo sit dominus suarum operationum, & illas offerat Patri in satisfactionem, non tamen præterea illi confert nouum aliquod dominium, nec se priuat proprio suo. Nihil ergo

Fr. Suarez. Tom. I.

refert illa distinctio duplicis dominij in solidum ad explicandam iustitiam huius satisfactionis.

Alij respondent, simpliciter negando, satisfactionem Christi, ut sic, esse sub dominio Dei, vel actionem Christi ratione, qua infinitatem habuit, fuisse Deo debitam, aut eius dominio subiectam. Dupliciter enim operatio satisfactoria Christi considerari potest, primo in facto esse, id est, ut quædam res creata & producta: & ut sic certum est, esse sub dominio Dei, quia cum sit omnipotens, est etiam supremus dominus omnis entis creati: hoc tamen nihil refert ad iustitiam Christi, quia satisfactio, ut sic, non est in operatione, ut est in facto esse, sed ut egreditur ab agente. Alio modo considerari potest operatio Christi satisfactoria, ut est in fieri, & quatenus sub ea ratione habet infinitum valorem moralem, & hoc modo negant esse sub dominio Dei, quia ut sic habuit valorem à diuino supposito, vel quatenus ab eo egrediebatur, vel quatenus in ipsum quodammodo reflectebatur, quando Christus sese humiliabatur, & subiiciebat Patri: diuinum autem suppositum sub nullius est dominio: ergo nec operatio eius sub prædicta ratione: nec valor satisfactorius eius: & ita nihil obstat diuinum dominium, quominus in illa satisfactione sit perfecta iustitia.

Alia responsio
refellitur.

Hæc tamen doctrina mihi valde displicet, quia omnino falsum videtur, actionem Christi creatam, quacunque ratione spectetur, non esse sub dominio Dei. Quod ita ostendo, nam, aut loquimur de diuino Verbo, cum tota sua diuinitate, quod est principium quod, à quo procedunt illæ actiones, vel loquimur de actionibus ipsis, quæ à verbo per humanitatem & voluntatem creatam procedunt. Vel loquimur de valore infinito talium actionum in ratione meriti & satisfactionis: tantum enim hæc tria hic intelligi possunt: nam de actibus increatis diuinæ voluntatis nullam oportet facere mentionem, cum nec illi meritorij vel satisfactorij sint, neque ex illis sumatur ratio, aut valor meriti vel satisfactionis meritorum Christi, ut in superioribus visum est. Ex illis autem tribus certum est, Verbum diuinum, & omne id quod ad diuinitatem eius pertinet, sub nullius dominium cadere, sed ipsum esse dominum omnium. Sed hoc nihil ad præsentem difficultatem refert, tum quia actio vel satisfactio Christi & valor eius, nec sunt Verbum diuinum, nec pertinent ad diuinitatem eius, sed sunt aliquid manans à Verbo diuino: hæc autem iustitia & æqualitas, de qua agimus, non constituitur immediate ac formaliter in persona Verbi, vel eius diuinitate, sed in actione habente valorem à persona Verbi, ut à principio & radice, seu extrinseca forma: tum etiam, quia, si ratio huius iustitiæ immediate fundanda esset in dignitate seu valore increato diuini Verbi, ac si per illi formaliter soluendum esset debitum & constituenda æqualitas, magis impediretur veritas iustitiæ ex eo quod, licet Verbum non sit sub dominio Dei, est tamen ipsum Deus cui facienda erat recompensatio. Deinde de actione Christi, quamuis sit actio Verbi per humanitatem operantis, certum est esse sub dominio Dei, siue in facto esse, siue in fieri consideratur, quia sub vtraque ratione est aliquid creatum, quod, quia de operatione in facto esse conceditur, probatur etiam de actione in fieri, tum quia essentialiter pender à Deo præbente concursum suum humanitati: tum etiam quia est quid temporale, quod de nouo incipit esse, tum denique, quia operatio Christi ut in fieri non est Verbum ipsum, imo neque est Christus ipse, sed in Christo nihil est increatum nisi verbum vel diuinitas eius: ergo operatio in fieri non est aliquid increatum: ergo creatum quid.

De tertio, scilicet, de valore illius actionis, potest similis ratio formari, quia supposita Incarnatio.

G 3

ne, totus

ne, totus valor & dignitas illius actionis creatum A quid erat. Quod proba primo, quia ille valor aut dignitas non est ipsemet valor infinitus Verbi seu diuinitatis, qui dici potest valor seu dignitas per essentiam, quia ille valor ut sic non est, qui formaliter & immediate confert operi rationem satisfactionis, aut infinitatem in eo genere, sed est ipsa infinitas in genere entis, & per essentiam, quam habet Verbum diuinum, quam non communicat actui suae humanitatis. Neque enim actus voluntatis creatae Christi est infinitus per essentiam: nec est tantum bonum, quantum est Verbum ipsum: ergo valor talis actus est quid participatum ex vnione & coniunctione ad Verbum: ergo est quid creatum, atque adeo sub dominio Dei. Secundo in ipsamet Christi humanitate, quamuis Verbum illi vnitum sit simpliciter infinitum, nihilominus vnio humanitatis ad Verbum est aliquid creatum & sub dominio Dei, quamuis in suo genere illa sit infinita dignitas talis humanitatis. Quod si quis dicat, hoc esse verum de vnione illa, quatenus est physicus & realis modus humanitatis, non vero quatenus à Verbo vnito sanctificatur illa humanitas, & habet quandam inestimabilem dignitatem moralem. Hoc est etiam sine dubio falsum, quia etiam illa sanctificatio est minor, quam sit sanctificatio per essentiam, quia illa humanitas, etiam ratione vnionis & Verbi vniti, non redditur tam sancta, quam sit diuinitas: illa ergo sanctificatio etiam est per participationem, atque adeo sub dominio Dei, multo ergo magis sanctificatio actuum Christi erit sub diuino dominio.

Nec refert, quod hic valor seu dignitas morale C quid sit & non physicum, quia etiam ea, quae moralia sunt, cadunt sub dominium humanum, ut homo est dominus iurisdictionis, quamuis iurisdicatio tantum sit quid morale: ergo multo magis cadent sub dominium Dei: ergo etiam hic valor, quamuis morale quid sit, cadit sub dominium Dei. Vnde nullius momenti est, quod quidam dicunt, his argumentis recte probari, totum illum valorem entitativae esse sub dominio Dei, non tamen consideratum per respectum ad suppositum à quo procedebat: est enim haec aperta repugnantia, quia ille valor, siue physice, siue moraliter consideratus habet suum esse, suamque quantitatem, per respectum ad Verbum, & ideo non potest esse secundum suam entitatem sub dominio Dei, quin etiam sit secundum respectum ad Verbum. Praeterea, hoc non repugnat, quia, licet Verbum sit infinitum simpliciter, tamen id, quod D habet respectum ad Verbum, non est infinitum simpliciter, sed in genere satisfactionis vel meriti, quae est ratio creata, & pendens à Deo: ergo totus ille valor, etiam ut moraliter infinitus per respectum ad Verbum, cadit sub dominium Dei. Atque hinc conficitur tertium efficax argumentum, nam operationes Christi etiam prout in fieri, & secundum totum suum valorem cadunt sub dominium voluntatis creatae Christi: ergo multo magis sub dominium voluntatis diuinae: nihil enim potest esse sub dominio creaturae, quod non sit sub dominio Dei, praesertim si illud sit aliquid bonum. Antecedens patet, nam Christus ut homo per voluntatem creatam fuit dominus omnium meritorum suorum & satisfactorum: unde etiam fuit dominus illorum quatenus illa infinita sunt, imo non posset infinite mereri, nisi illud meritum cum tota sua quantitate & dignitate posset esse in voluntate eius, quod est esse sub dominio eius. Item Christus erat Dominus suae gratiae non tantum ut erat qualitas quaedam finita, sed etiam ut erat aliquo modo infinita per dignitatem moralem infinitam, quam habebat ex coniunctione ad Verbum, quia suo arbitrio poterat illa vii secundum totam illam dignitatem in omnem rectum vsu.

Tandem ultimo, actio Christi, ut erat subiectio

ad Patrem, erat debita Deo, vel ratione gratitudinis, vel obedientiae, vel religionis, vel etiam iustitiae in satisfactionem pro humano genere: ergo illa actio cum toto valore suo erat, quid subiectum diuino dominio & imperio. Antecedens constat, quia supposita incarnatione hic homo Christus debebat Deo per humanitatem, obedientiam, reuerentiam, &c.

Responderi potest, huiusmodi actus Christi, prout pertinebant ad humanitatem, eamque Deo subiciebant, fuisse debitos Deo, non tamen prout aliquo modo transibant ad Verbum: unde habebant infinitatem. Sed vix intelligitur, quid sibi velit haec responsio: primo quidem, quia opera Christi, ut supra dicebam, non tam habent infinitatem absolutam in genere satisfactionis & meriti à persona Verbi, ut habet aliquo modo rationem obiecti, seu materiae circa quam versatur rationalis actus Christi fese Patri offerebat & humiliabat, sed vteret persona operans, & per se sanctificans actionem.

Secundo ac praecipue, quia illa actio non transibat in Verbum secundum se, sed praecise quatenus erat suppositum humanitatis, & per denominationem ab illa: quia alias non fuisset actio conformis rationi, Verbum enim secundum se non est subiectibile alteri, unde nec potest esse obiectum seu materia circa quam versetur rationalis actus humilitionis vel subiectionis, solum ergo poterat hic homo Deus subicere vel offerre se alteri, subiciendo vel offerendo suam voluntatem creatam, suum corpus, animam, &c. & quia haec omnia sunt aliquid Verbi per vnionem, ideo dicitur Verbum offerri & subdi per communicationem idiomatum, ergo illa actio Christi, quatenus per illam se humiliabat & subiciebat Deo, erat illi debita, omnibus titulis supra positis, & consequenter erat etiam sub dominio eius.

Vera igitur responsio sumenda videtur ex differentia quadam inter satisfactionem & restitutionem. Restitutio enim versatur in rebus datis & acceptis, quia per eam reparatur damnum illatum alteri in bonis suis, satisfactio autem versatur in actionibus, quia per eam intenditur iniuriae recompensatio, hinc fit, ut in restitutione multum pendat aequalitas ex dominio quod restituens habet, vel in alterum transferre potest, ad satisfactionis vero aequalitatem, hoc non est per se necessarium, sed sufficit illud dominium, quod est intrinsecum operi libero. Satisfactio enim non fit, nisi per opus liberum, cuius operans est dominus, quia ratio satisfactionis non consistit in translatione dominij alienius rei, sed in hoc solum, quod tantum reuerentiae & honoris impendatur, quantum iniuriae illatum fuit. Et ideo quod Deus habuerit dominium actionum Christi, non repugnat cum iustitia perfecta illius satisfactionis.

Dices, hoc ipsum, aliquem, scilicet, honorari rebus suis, videtur pugnare cum aequalitate satisfactionis.

Respondetur, actum proprie non esse satisfactionem ratione dominij, quod Deus habet in illum, sed ratione dominij, quod habet operans ipse, erat enim Christus verus Dominus suorum actuum, quos in Dei honorem & satisfactionem offerebat: & hoc sufficit ad optimam proportionem in hac satisfactione necessariam. Nam etiam actus peccati, quatenus res quaedam est, est sub dominio Dei, ut vero est à proximo operante, qui suum etiam dominium in illum habet, cedit in iniuriam Dei. Et eodem modo inuenitur proportio inter meritum & primum, qui enim meretur non donat aliquid ei, apud quem meretur, neque hoc postulat meriti ratio, sed sufficit, ut operans habeat dominium suorum actuum quos exercet, & quasi expendit in voluntate illius implenda vel honorando illo apud quem meretur, etiam si alias

*Differentia
inter satisfactio-
nem &
restitutionem.*

*Obiecto
bus suis,*

Solutur,

si alias actus illi cadant sub dominium eiusdem, & eodem modo primum respondens meritis ita datur à Deo ipsi merenti, ut semper tamen maneat sub dominio Dei.

3. *Conditio.*

D. Thom.

Scor.

Durand.

Alfisi.

Guil.

Parisi.

Angel.

Tertia conditio iustitiæ perfectæ poni solet, ut solutio vel satisfactio fiat ex aliis indebitis. In hac etiam conveniunt omnes citati auctores, cū D. Thom. Scor. Durand. & alijs. Et eandem etiam habet Alfisi. lib. 3. summæ tractat. 1. c. 8. & Guilel. Parisi. libr. Cur Deus homo c. 7. & Anselm. lib. 1. Cur Deus homo. c. 2. hac potissimum ratione probat, purum hominem non potuisse iuste pro hominibus satisfacere. Videtur autem eadem ratio habere locum in satisfactione Christi, quia etiam ipse debebat Deo quicquid in honorem illius operari poterat, multis alijs titulis. Primum titulo gratitudinis, propter infinita beneficia sibi, ut homini, vel certe suæ humanitati collata. Cum enim esset verum illius suppositum, exercere debuit munus & obligationem veri suppositi, atque adeo gratias referre Deo, pro beneficijs in illa natura susceptis, sicut legimus in Evangelio Christum dominum sepe fecisse. Deinde titulo obedientiæ, possit enim Deus exigere à Christo homine omnia opera suæ humanitatis solum propter honorem suum, & ut suæ voluntati obtemperaret. Quod si nunc de facto non ita exegit, illa est quædam gratia ac liberalitas, quæ minuit iustitiæ perfectionem.

Quæ ratio
debetur
aut satisfactio.

Respondetur primum, conditionem hanc, ut vera & solida sit, debere intelligi de debito iustitiæ, & respectu eiusdem ita ut solutio debiti, ut iusta sit & perfectæ, debeat fieri ex ijs, quæ non sunt debita ei-
dem alio titulo iustitiæ. Quod autem sint debita, alio titulo gratitudinis, obedientiæ aut misericordiæ inter homines, non minuit perfectionem iustitiæ. Hoc patet primum humanis exemplis. Nam sepe soluendo debitum iustitiæ ad æqualitatem, implet homo præceptum: & possit simul verum & formalem actum obedientiæ exercere, & misericordiæ, vel gratitudinis, si necessitas vel occasio exercendi has virtutes simul concurreret. Et ratio est, quia huiusmodi alij tituli, vel debita non minuant æqualitatem iustitiæ. Hac vero conditio, de qua modo agimus, in tantum potest esse necessaria ad perfectionem iustitiæ, in quantum ad perfectam æqualitatem potest requiri. At vero quando duo debita iustitiæ concurrunt, maxime respectu eiusdem, non servatur perfectæ æqualitas, si vno & eodem precio solvantur: quia in bonis temporalibus, si multiplicentur debita iustitiæ, augetur res ipsa quæ debetur. Vnde etiam si hoc solum procederet quando pretium quod soluitur, & multis titulis iustitiæ debetur, finitum est, quia tunc non videtur posse ad æqualem respondere illi duplici debito. Quanquam, si contingeret rem omnino eandem multis titulis deberi, fieri posset solutio perfecte iusta reddendo eandem rem, & per illam satisfaciendo omnibus illis debitis: quod in hominibus vix contingere potest respectu eiusdem: tamen respectu diuersorum, potest intelligi casus in quo hoc accidat. Vt si quis accipiat ab vno condignum stipendium pro aliquo labore, v. g. ut Romam eat, & nihilominus ab altero pro eodem labore stipendium accipiat, eadem actione utrique plene satisfaciet, quia reuera sufficienter exequitur omne id ad quod ex pacto vel propter stipendium tenetur, tam respectu utriusque, quam respectu singulorum. Et eodem modo potest quis ire, v. g. Romam soluendo debitum iustitiæ, si ad hoc reuocatur ratione mercedis acceptæ, & nihilominus

À eodem actu votum implere, si fortasse illud omiserat.

Dices, ergo non est maior ratio de varijs titulis iustitiæ, quam de debito iustitiæ coniuncto cum debito alterius virtutis, v. g. obedientiæ aut gratitudinis, quia utroque modo potest obligatio cadere in res, vel actiones diuersas, & tunc non satisfacit utrique obligationi, vna tantum re aut actione, ut si quis ex mutuo debeat decem, & alia decem ex voto eidem pio loco non satisfacit dando decem. Vtroque item modo potest obligatio cadere in eandem actionem & augere obligationem, & tunc satisfacit utrique obligationi eodem actu, ut exemplis adductis, & alijs similibus facile ostendi potest. Respondetur, differentiam in his consistere: primo, quod obligationes iustitiæ per se non coniunguntur in eadem actione, nec vna proprie respicit aliam ut materiam vel obiectum, ut quando ex obedientia aut voto obligor ad iustitiam seruandam. Deinde obligationes iustitiæ per se augent quantitatem debiti, moraliter loquendo; quod si interdum non ita contingit, est omnino per accidens, quia vel actio est indiuisibilis, & multiplicari non potest, ut, si quis multis iustitiæ titulis teneatur ducere aliquam in uxorem; vel quia respectu diuersorum, tota actio est quasi indiuisibilis, & est quasi tota in toto, & in singulis: quia ita est utilis singulis, ac si pro vno tantum fieret, ut in exemplo adducto de aduenire Romam. At vero obligatio alterius virtutis adiuncta obligationi iustitiæ, per se loquendo non auget debiti quantitatem, nisi forte per accidens quando ex directa intentione formali & virtuali fertur in aliam materiam, ut in exemplo illo de voto & mutuo, nam si esset votum soluendi mutuum, vnica solutione satisfaceret: si autem ex intentione vouentis cadit votum in materiam liberam ab alia obligatione, tunc augetur quantitas materiæ, quia fertur obligatio ad rem diuersam, non ex se & ex natura sua, sed ex intentione operantis: præterquam quod illa obligatio ex promissione habet quandam rationem iustitiæ. Propter has ergo causas dicimus simpliciter, hanc conditionem per se habere locum in titulis iustitiæ, non vero in alijs.

In proposito ergo, primo dicendum est, quamuis Christus dominus ex obedientia, vel gratitudine ad Deum, possit illi debere actiones, vel passionem suam, non tamen ex debito iustitiæ: & ideo debitum illud non pugnat cum perfectione iustitiæ. Quæ responsio sumi potest ex August. 13. de Trinit. cap. 14. & Anselm. lib. 2. Cur Deus homo, cap. 19. dicentibus, potuisse Christum per mortem suam iuste satisfacere, quia non debebat illam: quomodo sepe patres loquuntur: intelligi autem debet de debito iustitiæ, non obedientiæ, vel gratitudinis. Secundo dicendum est, tam infinitum esse valorem operum Christi, ut sufficere possent ad soluendum omne debitum, etiam si infinitis titulis deberentur. Nam sicut propter infinitum valorem, tantum in re valere vnum opus, quantum omnia, ut supra dicebam, ita tantum valere pro multis debitis quantum pro vno. Quod confirmatur & explicatur: nam vnum opus Christi sufficere poterat ad gratiarum actionem pro omnibus beneficijs susceptis, & vnum aliud opus ad satisfaciendum pro hominibus: sed tantum valoris habet quodlibet illorum sicut omnia simul: ergo multiplex ratio debiti non potuit minuire perfectionem iustitiæ Christi.

Et ex his tandem obiter intelligitur, quo modo etiam respectu hominum qui Christum præcesserunt, fuerit satisfactio Christi omnino iusta, quam illis fuerint remissa peccata, antequam esset exhibita satisfactio. Huius enim ratio multiplex sumi potest ex dictis. Prima, quia totum hoc potuit condigne cadere sub infinito valore operum Christi, præsertim cum respectu præscientiæ DE I ita

Augustin.
Angel.

Qualis fuerit
Christi
satisfactio
respectu eorum
qui præcesserunt.

fuerint semper præsentia, ut possint dici exhibitæ. Secunda, quia hoc totum potuit venire in pactum, & contineri sub promissione salutis in integritate iustitiæ. Tertia, quia illa solum fuit quasi quædam anticipata solutio, quæ si respiciat rem æqualem non minuit perfectionem iustitiæ, ut patet in venditione, quæ pecunia credita fit. Et hæc de iustitia Christi.

SECTIO VII.

Utrum purus homo potuerit esse sufficiens ad redimendos alios homines ex perfecta iustitia.

Hæcenus ostensum est, incarnationem fuisse aptissimum & sufficientissimum medium ad perfectum modum humanæ redemptionis. Sed nondum constat fuisse necessarium, donec ostendamus nullum alium præter Deum hominem potuisse tantum opus perficere. Duo autem alij modi intelligi possunt, quibus id fieret. Prior est, si unusquisque posset pro seipso satisfacere: de quo sectione sequenti dicemus. Alter est, si unus homo purus constitueretur, qui pro omnibus satisfaceret, de quo in præsentia dicendum est. Vnde constat, purum hominem hoc loco significare personam creatam in quocunque statu, vel naturæ, vel gratiæ constitutam: ut quamvis de puro homine loquamur, tamen quæ dicenda sunt de quacunque pura creatura eodem modo possint intelligi.

Primo ergo omnes Theologi conveniunt, non potuisse purum hominem, quantumvis innocentem, & gratum Deo, ex perfecta iustitia pro hominibus satisfacere: quæ etiam est communis Patrum sententia, ut ex dictis præcedentibus questionibus facile constat. Sed in hac veritate explicanda, & ratione reddenda, valde dissentiunt inter se. Nam Scotus, Durandus, Gabriel & Ioannes de Medina, locis suprà citatis sectione tertia, non aliam rationem reddunt, nisi quia omnis satisfactio apud Deum, est ex sola acceptatione. Isti tamen autores ferè nihil distinguunt inter satisfactionem possibilem puro homini & Christo, quantum ad valorem & rationem iustitiæ: in quo valde errant, ut dictum est, & dicitur.

Secunda opinio est, purum hominem non posse pro aliis ex perfecta iustitia satisfacere, quia eius opera non possunt prodesse aliis ex vera & propria iustitia, sicut non potest unus homo purus aliis mereri de condigno, quamvis possit sibi ipsi. Cuius ratio esse videtur, quia gratia creata non habet vim ex natura sua, ut per actus suos in alios efficiat, sed tantum ut seipsam perficiat, donec ipsam habentem perducatur ad ultimum finem. Est enim gratia creata semper gloriæ, respectu habentis ipsam, non respectu aliorum: & ideo de facto nulla pura gratia creata hoc habet, quia hoc non convenit illi ex natura sua. Ex hoc ergo fit, ut opera procedentia à sola humani modi gratia non habeant valorem, nec condignitatem ad satisfaciendum pro aliis, & consequenter, quod nunquam in illis possit fundari vera iustitia. Nam licet Deus possit gratis illa acceptare, vel illis esse contentus ad remittendum aliis peccata, tamen hæc acceptatio non addit valorem operi: unde nec fundari potest in tali valore, non ergo esse potest ex iustitia.

Tertia opinio est, posse purum hominem in gratia constitutum pro aliis satisfacere ex iustitia, & ad æqualitatem rei ad rem, non tamen cum tota perfectione, seu rigore iustitiæ. Ita Caietan. hic, & idem sentit Palud. in 3. d. 20. q. 2. & Soto libr. 3. de nat. & grat. cap. 6. & in 4. d. 1. q. 5. art. 4. dist. 19. quæst. 1. art. 2. ad 1. Indicat etiam Vega lib. 3. in Trid. cap. 5. & lib. 7. cap. 9. Fundamentum prioris partis est, quia opus bonum, præsertim charitatis, procedens à gratia

sanctificante, habet tantum bonitatis seu valoris ad satisfaciendum, sicut peccatum ad offendendum, quia sicut peccatum est contra Deum, ita hæc satisfactio placat Deum, & procedit à persona iam digna effecta per gratiam, quæ cum sit participatio divinæ naturæ, sufficiens principium esse videtur, ut tribuat actui sufficientem valorem ad compensandam divinam iniuriam. Vnde ulterius fit, si Deus conferret hanc gratiam puro homini, & illum constitueret, ut esset caput exterorum, & nomine eorum satisfaceret, illum habiturum fuisse sufficientem vim & efficacitatem ad satisfaciendum ex iustitia. Non esset autem, inquit hi autores, illa iustitia omnino exacta & rigorosa, quia deficeret illi tres illæ conditiones superiori dubitatione positæ, quia tota fundaretur in gratia, & fieret ex bonis ipsius creditoris, & aliis debitis. Et reuera ab hac sententia nihil ferè discrepat Scotus & alij in prima sententia citati, sed quod ad partem hominem attinet, idem ferè dicunt, licet aliis verbis.

Suppono questionem hanc procedere de potentia absoluta, quia de lege ordinaria, & de facto certares est, nullum præter Christum, posse aliis mereri de condigno, nec pro illis similiter satisfacere, saltem quoad culpam: nam de satisfactione quoad peccatum temporalem, dubia res est, quæ ad propositum hoc non spectat, sed ad materiam de poenitentia. Hoc vero quod supponimus, ex materia de gratia constat, & infra agentes de merito Christi, & de muneribus mediatoris, & redemptoris idem ostendemus. Et tractat bene August. lib. 1. de peccat. merit. & remiss. cap. 14. & tractat. 4. & 5. in Ioan. Suppono deinde, nullum hominem carentem gratia Dei posse condigne Deo satisfacere pro vilo peccato, præsertim mortali, quod de fide certum est contra Pelagium, ut constat ex definitione Concilii Tridentini, sess. 6. & ex aliis multis, quæ in materia de gratia traduntur. Et quamvis hæc doctrina fidei proprie intelligatur de facto & de potentia ordinaria, tamen ex ea sequitur idem esse de potentia absoluta, quia ex illa habetur, hominem esse ad hoc insufficientem per vires naturales, quæ non possunt esse maiores in homine, etiam de potentia absoluta. Implicat enim hominem elevari ad altiorem ordinem, vel potestatem superantem totum ordinem & potestatem naturæ, & tamen quod illam potestatem recipiat per vires naturæ. Et hoc a fortiori constabit ex his, quæ dicemus de homine sanctificato per gratiam, de quo noster sermo est.

Dico iam primo, de potentia absoluta fieri posset, ut homo purus innocens & sanctus satisfaceret de iustitia, & aliquo modo de condigno pro peccatis aliorum, etiam totius generis humani. Hanc conclusionem præter autores citatos pro prima & secunda sententia, indicat D. Thom. hic, clarius infra quæst. 64. art. 4. idem in 4. dist. 15. Palud. in distinct. 20. Soto in 4. dist. quæst. 5. art. 4. dist. 19. art. 3. lib. 3. de natura & gratia. cap. 6. Vega lib. 3. in Trid. cap. 15. Et idem sentit Caietan. hic, & alij autores infra citandi, & videtur probari sufficienter fundamento tertiæ sententiæ. Nam in primis nullam contradictionem implicaret, Deum constituere purum hominem iustum, qui esset caput hominum in ordine gratiæ, quam in alios posset aliquo modo influere. Quæ enim repugnancia, aut contradictio in hoc potest intineri? Et secundo explicatur à simili: nam si solam naturam rei spectemus, etiam si Adam futurus esset parens, & fons omnium hominum in esse naturæ, non inde ex natura rei consequeretur, ut peccatum eius ad posteros derivaretur, ut ex materia de peccato originali constat, & per se videtur satis perspicuum, & nihilominus fieri potuit ordinatione divina, ut omnium posterorum voluntates, in eius arbitrio & voluntate moraliter ponerentur, & quoad hoc Adam esset caput exterorum: & hac ratione illo

Varia Doctorum sententia.
Durand.
Gabriel.

Augustin.

l. Ratio